

Vergaderjaar 2019–2020

28 345

Aanpak huiselijk geweld

31 015

Kindermishandeling

Nr. 231

**BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN VOLKSGEZONDHEID,
WELZIJN EN SPORT**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 14 mei 2020

Met deze brief informeer ik, mede namens de Minister voor Rechtsbescherming, uw Kamer over de voortgang van het Bestuursakkoord huiselijk geweld en kindermishandeling Caribisch Nederland 2017–2020, de voortgang op de motie van het lid Van der Graaf c.s.¹ en geef ik een doorkijk naar de aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling in Caribisch Nederland vanaf 2021.

Terugblik

Op 1 maart 2016 is voor Europees Nederland het Verdrag inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (hierna: het Verdrag van Istanbul) in werking getreden. Het Verdrag van Istanbul heeft betrekking op alle schakels in de ketenaanpak van huiselijk geweld: voorlichting, preventie, signaleren, interveniëren, hulpverlening, nazorg bieden en de strafrechtelijke aanpak van plegers. Omdat de situatie in Caribisch Nederland nog niet voldoet aan de wettelijke en praktische voorwaarden ten aanzien van het in werking treden van het Verdrag van Istanbul, werk ik toe naar een volwaardige en duurzame aanpak om hier op termijn aan te voldoen. De aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is een brede samenwerking tussen de hulpverleningsketen, de justitiële keten, de openbare lichamen en het Rijk. Om de aanpak te versterken heb ik met de openbare lichamen het Bestuursakkoord aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling 2017–2020 gesloten en middelen beschikbaar gesteld.²

In het bestuursakkoord is een vijftal prioriteiten benoemd:

- preventie gericht op bewustwording en voorlichting rondom het thema huiselijk geweld en kindermishandeling;

¹ Kamerstuk 35 300 IV, nr. 29

² Kamerstuk 28 345, nr. 183

- deskundigheidsbevordering van de betrokken professionals op de eilanden;
- het versterken van de hulpverlening en van de keten, waaronder het inrichten van veilige opvang voor slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling. Hierbij hoort ook het versterken van de samenwerking tussen de hulpverlening en de justitiële partners;
- het inrichten van een laagdrempelige meldstructuur om het melden van huiselijk geweld en kindermishandeling mogelijk te maken;
- een juridisch kader waarin bestaande wet- en regelgeving in Caribisch Nederland met betrekking tot de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in kaart wordt gebracht.

Op basis van deze prioriteiten is er in de afgelopen jaren veel gedaan en is de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling op Bonaire, Saba en St. Eustatius verbeterd. De komende jaren wordt in samenspraak met de openbare lichamen en de ketenpartners gewerkt aan verdere verbetering. Hieronder licht ik eerst toe wat er tot nu toe is gerealiseerd. Vervolgens zal ik ingaan op wat de komende periode zal gebeuren.

Stand van zaken aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling

Juridische handreiking BES

In 2019 heeft mijn ministerie opdracht gegeven om het juridisch kader te beschrijven dat geldt bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in Caribisch Nederland. Het wettelijk kader is namelijk anders dan in Europees Nederland. Deze juridische handreiking draagt bij aan de kennis van professionals over de wettelijke bevoegdheden die zij hebben in het kader van huiselijk geweld en kindermishandeling. Er zijn professionals van zowel de eilanden als de landen getraind, zodat de juridische handreiking en het daarin opgenomen stappenplan voor het doen van een melding lokaal kan worden toegepast en betekenis kan krijgen. In 2020 zal de juridische handreiking vertaald worden in het Engels voor gebruik op de Bovenwindse Eilanden.

Inter(ei)landelijke opvang

Een eiland is al gauw te klein voor bedreigde slachtoffers van huiselijk geweld. De afstand tussen de (ei)landen binnen het Koninkrijk biedt kansen voor het (tijdelijk) veiligstellen van ernstig bedreigde slachtoffers. De precieze aantallen zijn niet geregistreerd, maar er zijn in de loop der jaren incidenteel casussen geweest waarbij er gebruik is gemaakt van het inter(ei)landelijke opvangen van slachtoffers van huiselijk geweld. De wijze waarop dit geregeld wordt, is echter ad hoc, niet geformaliseerd en veelal afhankelijk van de inzet van non-gouvernementele organisaties. De betrokken partijen hebben aangegeven diverse knelpunten te ervaren bij het regelen van zowel het vertrek, het elders plaatsen, als de terugkeer van slachtoffers. In 2020 wordt daarom het plan inter(ei)landelijke opvang verder uitgewerkt. In dit plan zal in 2020 het mogelijk gemaakt worden om gestructureerd (vrouwelijke) slachtoffers van huiselijk geweld die in een onveilige situatie zitten, op te vangen op een ander (ei)land dan het (ei)land waar het slachtoffer woont. De pilot dient ook om meer inzicht te krijgen in de werkbare elementen en obstakels van de inter(ei)landelijke opvang. Er zal een kwartiermaker worden aangesteld die uitvoering zal geven aan de pilot inter(ei)landelijke opvang. Er zijn door mijn ministerie middelen beschikbaar gesteld voor deze pilot.

Project JenV huiselijk geweld

Het Ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) heeft tussen februari 2018 en juli 2019 een project gefinancierd op het gebied van huiselijk geweld. Dit project is door Stichting Reclassering Caribisch Nederland uitgevoerd, waarbij er met het Zorg- en Veiligheidshuis is samengewerkt. Binnen dit project is er onder andere succesvol ingezet op deskundigheidsbevordering, bewustwording en verbetering van de ketensamenwerking.

Zorg- en veiligheidshuizen BES

De Ministeries van JenV, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en mijn ministerie hebben middelen beschikbaar gesteld voor de inrichting van (vormen van) Zorg- en Veiligheidshuizen voor de persoonsgerichte aanpak van multiproblematiek in Caribisch Nederland die aansluit bij de lokale situatie per eiland. Casuïstiek waarin sprake is van huiselijk geweld of kindermishandeling is in deze Zorg- en Veiligheidshuizen geprioriteerd. Op Bonaire heet dit het Zorg- en Veiligheidshuis Bonaire, dat inmiddels vijf jaar bestaat. Saba heeft sinds 2017 het Safety Team, dat zich specifiek richt op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Op Sint Eustatius ligt de gecoördineerde persoonsgerichte aanpak van multiproblematiek bij het multidisciplinair overleg (MDO). De veiligheidshuisconstructies van St. Eustatius en Bonaire werken op grond van een samenwerkings- en privacyconvenant. Er wordt door de drie eilanden samengewerkt op het gebied van uitwisseling van best practices, het gezamenlijk volgen van trainingen en het gebruik van ICT-processen.

Bonaire

Preventie

Van november 2018 tot en met maart 2019 heeft er met behulp van een subsidie van het Ministerie van JenV een bewustwordingscampagne plaatsgevonden. De Reclassering heeft deze campagne vormgegeven in samenwerking met onder andere de politie en het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB). Er zijn voorlichtingsfilmpjes ontwikkeld waarin verschillende vormen van huiselijk geweld en kindermishandeling aan bod zijn gekomen. Deze filmpjes zijn onder andere via social mediakanalen verspreid en door veel mensen bekeken, ook door inwoners van Saba en Sint Eustatius. Bureau Slachtofferhulp (als onderdeel van de politie) heeft gedurende de bewustwordingscampagne een toename geconstateerd in het aantal meldingen van huiselijk geweld.

Stappenplan melden huiselijk geweld en kindermishandeling (HGKM)

Het OLB heeft in maart 2019 een programmamanager HGKM aangesteld voor de uitvoering van het bestuursakkoord. In 2019 zijn de eerste stappen ondernomen tot het introduceren van het stappenplan melden HGKM uit de juridische handreiking BES. Het OLB biedt vanaf eind 2019 structureel trainingen aan door lokale trainers aan ketenpartners in de zorg en hulpverlening, waaronder het ziekenhuis en Mental Health Caribbean. De focus ligt op het zorgvuldig handelen van beroepskrachten richting slachtoffers en plegers, het leren signaleren en het handelen vanuit het stappenplan melden HGKM, conform de geldende wetgeving wat beschreven staat in de juridische handreiking. Het OLB gaat in 2020 opnieuw een bewustwordingscampagne starten specifiek gericht op de meldstructuur van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Advies- en meldpunt HGKM

In 2018 heeft het OLB samen met de keten een implementatieplan opgesteld voor een meldstructuur. Het OLB is in 2019 gestart met het opzetten van een advies- en meldpunt. Het meldpunt wordt bemand door meldpuntfunctionarissen (die de eerste melding aannemen) en aandachtsfunctionarissen (die met name de begeleiding op zich nemen). Deze functionarissen zijn geleverd door diverse ketenpartners. In 2020 zal er ook werving plaatsvinden van personeel dat geheel in dienst is bij het meldpunt om de continuïteit te garanderen.

Opvang van slachtoffers

In het laatste kwartaal van 2019 is er op Bonaire een vrouwenopvang in gebruik genomen. De vrouwenopvang is ondergebracht bij Stichting Krusada. Ter ondersteuning bij het opzetten van deze opvang is er een twinning ontwikkeld met de Europees Nederlandse Stichting Kadera. Hiervoor zijn vanuit mijn ministerie extra middelen ingezet. Binnen de opvang zijn er 10 appartementen beschikbaar met daarnaast 2 spreekkamers en een centrale ontmoetingsruimte met keuken. De opvang biedt een tijdelijke/crisis opvangmogelijkheid aan vrouwen met of zonder kinderen, waarbij er in samenwerking met ketenorganisaties een professioneel hulpverleningsplan wordt aangeboden. De vrouwen uit de doelgroep bevinden zich in schrijnende situaties en hebben acuut veiligheid en steun nodig. Vooralsnog zijn er vijf appartementen operationeel en zijn er vijf vrouwen geplaatst, waarvan vier met hun kinderen. Per april 2020 zijn alle appartementen operationeel.

Saba en Sint Eustatius

Preventie

Sint Eustatius en Saba zijn kleine gemeenschappen, waar niet gesproken wordt over wat er achter de voordeur speelt. Deze «stilte» belemmert het vroegtijdig aanpakken van relationele problemen. Bovendien blijft het spreken met iemand buiten de familie- of vriendenkring over privé zaken een worsteling voor een groot deel van de gemeenschap. Tegelijkertijd is de kleinschaligheid van de eilanden een kracht die ingezet wordt in de samenwerking binnen de keten. Beide eilanden hebben zich de afgelopen jaren ingespannen om huiselijk geweld en kindermishandeling uit de taboesfeer te halen.

Het Openbaar Lichaam Saba (OLS) heeft een Domestic Violence Platform (DVP) ingericht met meerdere ketenpartners vanuit de zorg- en hulpverleningsketen, dat zich inzet op bewustwording onder de bevolking en professionals. Het DVP doet dit via diverse bewustwordingscampagnes over het onderwerp huiselijk geweld en kindermishandeling. Bij iedere bewustwordingscampagne wordt benoemd wie in het platform deelneemt, welke taken ze hebben en waarvoor ze benaderd kunnen worden. Er is hierin een positieve ontwikkeling zichtbaar, waarbij meer slachtoffers zich melden en om informatie vragen.

Het Openbaar Lichaam Sint Eustatius (OLE) is in 2018 gestart met een bewustwordingscampagne onder de naam «Dare2Care Stop Domestic Violence» die via diverse kanalen, zoals sociale media, evenementen en activiteiten bewustwording heeft gecreëerd bij inwoners en professionals. In 2020 worden de bestaande bewustwordingscampagnes uitgebreid en worden er nieuwe campagnes gestart in samenwerking met diverse ketenpartners. Dit om een gezamenlijk draagvlak te creëren op het gebied van preventie en signaleren. Daarnaast is ingezet om het signaleren van

huiselijk geweld en kindermishandeling door bijvoorbeeld docenten en verpleegkundigen te verbeteren door een training «trauma-signalering» aan te bieden. Om dit alles te coördineren is er bij het OLE een coördinator huiselijk geweld en kinderrechten aangesteld.

Stappenplan melden huiselijk geweld en kindermishandeling (HGKM)

In samenhang met de start van het meldpunt (zie hieronder) wordt het stappenplan melden HGKM gefaseerd uitgerold door OLS. OLE start met het implementeren van het stappenplan HGKM zodra de Engelse vertaling van de juridische handreiking beschikbaar is.

Advies- en meldpunt HGKM

OLS heeft een telefoonnummer voor huiselijk geweld en kindermishandeling beschikbaar gesteld dat bij de inwoners onder de aandacht wordt gebracht via iedere bewustwordingscampagne. Op dit moment wordt dit meldpunt bemand door de coördinator huiselijk geweld. OLE heeft een plan voor een advies- en meldpunt geschreven, maar dit plan kan nog niet in uitvoering worden genomen vanwege het gebrek aan (geschikt) personeel. Daarom wordt er op dit moment gekeken naar een mogelijke samenwerking tussen Sint Eustatius en Saba voor het inrichten van een meldpunt.

Opvang huiselijk geweldslachtoffers

Vanaf de start van het bestuursakkoord worden commerciële verblijfplekken zoals hotelkamers en appartementen ingezet om slachtoffers van huiselijk geweld tijdelijk op te vangen. OLE en OLS werken daarnaast samen met de opvang op Bonaire en met opvangorganisaties in Sint Maarten en in Nederland. OLE en OLS zijn samen met mijn ministerie gestart met een haalbaarheidsonderzoek naar een opvangmogelijkheid op de eilanden zelf.

Extra aandacht ten tijde van coronacrisis

De inperkende maatregelen gericht tegen de verspreiding van het Covid-19-virus kunnen leiden tot extra spanningen. Op dit moment wordt er geen toename aan meldingen geconstateerd ten aanzien van huiselijk geweld en kindermishandeling op de BES-eilanden. Toch hebben de openbare lichamen verschillende maatregelen genomen gericht op de kwetsbare groepen in de samenlevingen. Zo kent elk eiland nu werkgroepen maatregelen Corona met vertegenwoordigers van onder andere het openbaar lichaam, de plaatselijke zorg- en hulpverleningsorganisaties en de politie. De werkgroepen monitoren de kwetsbare gezinnen en personen. Zo is er zicht op de hulpvragen die spelen en welke hulpverleningsorganisatie regie heeft.

Verder biedt elk openbaar lichaam via verschillende media voorlichting en tips over bijvoorbeeld omgaan met stress in deze periode van lock down. En zijn er dan wel per telefoon dan wel per mail mogelijkheden gecreëerd voor inwoners om het openbaar lichaam te benaderen met vragen, zoals om hulp of financiële steun.

Andere maatregelen die het risico op huiselijk geweld en kindermishandeling terugdringen, zijn op Bonaire de ondersteuning van 600 huishoudens waarvan 400 gezinnen met kinderen met voedselpakketten. Voor een groep kinderen uit gezinnen die bekend zijn met huiselijk geweld en kindermishandeling, is dagopvang beschikbaar. Ook zal het Centrum voor Jeugd en Gezin op Bonaire starten met een spoed preventieprogramma gericht op huiselijk geweld en kindermishandeling.

Extra maatregelen op St. Eustatius zijn een hulplijn via email die in samenwerking met de Kindertelefoon Aruba is opgezet voor kinderen en jongvolwassenen tot 25 jaar waar zij terecht kunnen met hun vragen en zorgen. Daarnaast heeft OLE in samenspraak met de scholen extra aandacht voor kwetsbare kinderen. Het OLE zet waar nodig hulp in. Verder werkt OLE aan een plan om samen met de kerkelijk leiders de bevolking te informeren over het bespreekbaar maken van huiselijk geweld en kindermishandeling ten tijde van en na het beëindigen van de lock down. Op Saba is de maatschappelijk werker van OLE beschikbaar en inzetbaar bij hulpvragen. Vanwege het jaarlijkse orkaanseizoen zijn de Bovenwindse eilanden niet onbekend met noodmaatregelen die contact tussen de inwoners onderling inperken. Organisaties zoals Jeugdzorg en Gezinsvoogdij CN zijn ervaren in het vormgeven van begeleiding per telefoon of via videobellen.

Vanuit VWS is er nauw contact met de coördinatoren huiselijk geweld en kindermishandeling van de BES-eilanden voor afstemming en uitwisseling van best practices. Ook is er een oproep uitgedaan aan de samenleving om in deze periode waarin er vanuit de professionals minder zicht is op kinderen, naar elkaar om te zien en bij zorgen contact op te nemen met Jeugdzorg en Gezinsvoogdij CN.

Wetgeving rondom huiselijk geweld en kindermishandeling

Aanpassing BW BES

In de brief aan uw Kamer aangaande het Wetgevingsprogramma Modernisering personen- en familierecht is door de Minister voor Rechtsbescherming op 16 december 2019 aangegeven dat beoogd wordt het wetsontwerp tot wijziging van boek 1 van het Burgerlijk Wetboek op de BES-eilanden in de tweede helft van 2020 in te dienen (Kamerstuk 33 836, nr. 50). Het wetsontwerp heeft als doel om, in samenspraak met de openbare lichamen, geestelijk geweld, lichamelijk geweld of andere vernederende behandeling in de opvoeding in Caribisch Nederland te verbieden. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de motie van het lid Van der Graaf c.s.

Wet tijdelijk huisverbod

Invoering van de Wet tijdelijk huisverbod kan mogelijk bijdragen aan de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in Caribisch Nederland. In Europees Nederland is een meerjarig voorbereidingstraject uitgevoerd, alvorens de Wet tijdelijk huisverbod van kracht ging. Tijdens dit traject is onder andere een uitvoeringsadvies opgesteld en zijn er pilots (in vrijwillig kader) uitgevoerd. Aan de openbare lichamen is eind 2018 door het Ministerie van JenV voorgesteld om op dezelfde wijze invoering van de Wet tijdelijk huisverbod voor te bereiden en met de openbare lichamen gezamenlijk een uitvoeringsadvies op te stellen. Het Ministerie van JenV zal bij de openbare lichamen om een spoedige reactie op dit voorstel vragen.

Overige wetgeving

In Europees Nederland is de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling onder andere formeel verankerd in de Jeugdwet, de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en het Besluit verplichte meldcode. Deze regelgeving is niet van toepassing in Caribisch Nederland. Desondanks zijn er door de openbare lichamen en het Rijk in de afgelopen jaren diverse mogelijkheden gezocht en gevonden voor het starten van hulpverlening, opvangmogelijkheden en overlegvormen om huiselijk

geweld en kindermishandeling aan te pakken in Caribisch Nederland. Het ontbreken van een wettelijk kader heeft een zekere ruimte geboden om uit te zoeken wat past binnen de Caribische context van de eilanden, waarbij kleinschaligheid en taboes rondom het onderwerp huiselijk geweld en kindermishandeling een belangrijke rol spelen. Op grond van de stappen die er tot nu zijn gezet, zal mijn ministerie samen met het Ministerie van JenV in 2020 een analyse maken van de wijze waarop en de mate waarin de aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling verder van een wettelijke basis wordt voorzien.

Nieuw programma vanaf 2021

Het Bestuursakkoord huiselijk geweld en kindermishandeling 2017–2020 heeft geleid tot een verbeterde aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in Caribisch Nederland. Maar we zijn er nog niet. Verschillende schakels zijn net ingericht en verdienen nog nadere uitwerking en verbetering. In 2020 zal er door mijn ministerie en de openbare lichamen worden geïnventariseerd wat er nog nodig is om de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in overeenstemming te brengen met het Verdrag van Istanbul. Waar nodig wordt nauw samengewerkt met het Ministerie van Justitie en Veiligheid. Vanuit die inventarisatie zal het vervolg op het huidige bestuursakkoord worden vormgegeven.

Continuering in de vorm van een bestuursakkoord om gezamenlijk verder te werken aan een aanpak tegen huiselijk geweld en kindermishandeling heeft mijn voorkeur.

De Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
P. Blokhuis